

Temesvár törvényhatósági jogú város 1910 ben

forrás: Városok és várostérképek történeti Magyarországon az 1900-as évek elején album, szerkesztette Szabó Pál Csaba, Kárpáti Könyvek, Budapest, 2005

Leletek szerint a rómaiak idejében keletkezett; 1212-iki okmány már **Castrum Temesiense** (Temesvár) néven nevezi, a várost átszelő, régebben (Kis-) Temesnek nevezett (jelenlegi Bega) folyó vize után. **Róbert Károly király** 1316-tól kezdve több éven át itt lakott és két neje itt halt el; fia, Nagy Lajos is többször időzött a városban. Zsigmond király a török veszedelem miatt 1397-re Temesvárra országgyűlést hirdetett, melyen első ízben voltak a városok képviselve. Utóbb **a temesi grófok laktak a királyi várpalotában**; ezek közül a hős **Hunyadi János** is, aki 1440 óta itt lakott és innen indult 1456-ban utolsó fényes diadalújtjára, Nándorfejérvár felmentésére.

A várkápolnában **V. László király** 1456. november 26-án özvegy Hunyadi Erzsébetnek esküvel fogadta, hogy Cilley megöletését nem bosszulja meg Hunyady Lászlón. Mátyás király 1458-ban meglátogatta itt családját és alatta nagy ünnepélyek voltak a várkastélyban. A *Hunyadyvárkastély helyén ma tűzészeti szertár áll.* Ulászló király 1494-ben az erősséget megszemlélte, amikor a rettentő erejű hős, **Kinizsi Pál temesi gróf** fogadta. **Dózsa György** kurucvezért itt **Zápolya János** elfogta és kegyetlenül kivégeztette; a kivégzésnek szakadatlan hagyomány által megjelölt helyét ma Mária-szobor örökíti meg. Temesvár 1552. július 27-én **Losonczy István** hős védelme dacára török kézre került és azután 164 évig maradt török uralom alatt, míg Savoyai Jenő herceg nagy keresztény hadsereggel 1716. október 17-én végleg kiverte a törököt a városból és az országból. **Gróf Mercy Kolos tábornagy** hozzáfogott Temesvár rekonstrukciójához; az új várerősség 1722-1765. években 20 millió forint költséggel épült; **háromszoros csillagalakú várbástyák és várarkok** zárták körül a csakhamar beépült várat, a mai Belvárost.

Mária Terézia 1754-ben a várost polgári hatóság alá helyezte és **II. József császár** 1781. december 20-án kiállította **Temesvár szabad királyi város szabadalomlevelét**, mely II. Lipót által megújítatván, 1791-ben az ország törvényei közé is becikkelyeztetett. A szabadságharc alatt **Temesvár a császári hadsereg uralma alatt volt**; 1849. április 25-én a magyar sereg előbb Bem, később gróf Vécsey parancsnoksága alatt ostrom alá vette és 107 napig ostromolta, míg augusztus 9-én *Haynau segítségével az ostromló magyar sereg csatát veszített* Ez volt a szabadságharc utolsó nagy ütközete és egyúttal befejezése. A vár jellegét I. Ferenc József király 1892. április 23-án kelt elhatározásával megszüntette és azóta a város a kincstártól 2 millió koronáért megszerezte a várműveket a hozzátartozó 1.380.400 m² várterületekkel együtt és jelenleg folyamatban van a *várfalak lebontása* és a Belvárosnak a külvárosokkal való összeépítése.

Róm. kath. püspök és káptalan; gör. kel. szerb püspök; cs. és kir. 7. hadtestparancsnokság; kir. ítélőtábla és főügyészség; törvényszék, járásbíróság és ügyészség; Temes vármegye székhelye (a város és megye egy közös főispán alatt áll); magy. kir. posta- és távirdaigazgatóóság; m. kir. pénzügyigazgatóság és m. kir. adóhivatal; fővámhivatal, sóhivatal; m. kir. 4-ik országos kataszteri felmérési felügyelőség; kir. folyammérnöki és kerületi kultúrmérnöki hivatal; kerületi közúti felügyelőség; m. kir. államépítészeti hivatal, kir. erdőfelügyelőség, iparfelügyelőség, tanfelügyelőség, közjegyzői és ügyvédi kamarák, kereskedelmi és iparkamara, Lloyd-bíróság, Máv. forgalmi főnökség, műhely és 2 osztálymérnökség.

Tervek a jövőre -1910.

A város nagyarányú fejlesztését eddig a *várművek akadályozták*, de most a várterületek (230 kat. hold) megváltásával nem csupán a városrészeknek összeépülése, hanem az általános csatornázásnak és vízvezetéknek létesítése is végrehajtás alá kerül. A *Bega-csatorna* a Gyárkölvárosban eddig négy felduzzasztott vízi malom- és faúszató- csatornát táplált, melyek most betömettek és a *víz egyetlen hajózható új mederben folyik és a felső szakaszon turbina-telep épült*, melynek segítségével 1200 lóerejű villamos áram fejleszhető. *Új kórház* is van tervezve 2 1/2 millió korona építési költséggel. A városrészek összeépülését és a főforgalmat még gátló *temesvár-báziási vasúti vágánynak* a város belterületéről való kihelyezése is tárgyalás alatt van.

TEMESVÁR ÚJKORA.

Irta Geml József kir. tanácsos, főjegyző

<https://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0023/6.html>